

**Μήπως η απουσία γίνεται μήνυμα....;
(Γράφει ο Θεόκλητος Ρουσάκης)**

Με αφορμή την Εορτή των Ενόπλων Δυνάμεων που συνεορτάζεται με την εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου την 21^η Νοεμβρίου, πραγματοποιήθηκε φέτος, όπως κάθε χρόνο, **μια υπέροχη εκδήλωση** στο Μέγαρο Μουσικής των Αθηνών. Σε αυτήν την εκδήλωση τιμούμε μαζί με την Παναγία μας και τους Αγώνες του Έθνους για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της Πατρίδος μας. **Τιμούμε δηλαδή όλους αυτούς που διαχρονικά έδωσαν τη ζωή τους για τα ιδανικά της Ελευθερίας και της Ανεξαρτησίας της Πατρίδος μας.** Η εκδήλωση που οργανώθηκε από το ΥΠΕΘΑ με την συνδρομή και συμμετοχή των ΓΕΕΘΑ- ΓΕΣ - ΓΕΝ και ΓΕΑ ήταν εκπληκτική από κάθε άποψη, προκαλώντας ρίγη συγκίνησης και συναισθηματικής φόρτισης στους συμμετέχοντες.

Από τα θεσμικά όργανα της πολιτείας παραβρέθηκαν η Πολιτική και Στρατιωτική Ηγεσία του ΥΠΕΘΑ καθώς και εν ενεργεία και αποστρατεία Στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων, ένας Υπουργός, 3-4 βουλευτές, εκπρόσωπος της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και ορισμένοι εκπρόσωποι από την ακαδημαϊκή κοινότητα.

Λίγες ημέρες αργότερα, στον ίδιο χώρο, σε εκδήλωση που έγινε για να τιμηθεί για την προσφορά του εξέχων παράγοντα του ναυτιλιακού και εφοπλιστικού κόσμου, παραβρέθηκαν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ο Πρωθυπουργός μετά των συζύγων τους, σύσσωμη σχεδόν η Κυβέρνηση, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Ιερώνυμος, ο Αρχηγός της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης, ο Πρόεδρος της Βουλής, οι πρώην Πρόεδροι της Δημοκρατίας, οι πρώην Πρωθυπουργοί, πολιτικοί αρχηγοί, σύσσωμη η ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, υπουργοί, διακεκριμένοι επιχειρηματίες, προσωπικότητες της δημόσιας ζωής και βουλευτές απ' όλα σχεδόν τα κόμματα, οι ηγεσίες των πανεπιστημιακών κοινοτήτων, δικαιοσύνης κ.λπ.

Η απουσία όμως της Πολιτειακής και Πολιτικής Ηγεσίας αλλά και κορυφαίων θεσμών της Παιδείας και της Δικαιοσύνης της Πατρίδος μας από μια εξόχως συμβολική εκδήλωση προς τιμήν των Ενόπλων Δυνάμεων και των αγώνων τους για την προάσπιση της Ελευθερίας της Πατρίδος, μας δημιουργεί **εύλογο προβληματισμό για τα μηνύματα που εκπέμπει.** Τα μηνύματα αυτά αποκτούν ιδιαίτερη σημασία για δύο βασικούς λόγους

Πρώτον διότι, σύμφωνα με το **Άρθρο 45** του Συντάγματος, **Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, η δε διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων ασκείται από την Κυβέρνηση (Πρωθυπουργό και Υπουργό Εθνικής Άμυνας) και η παρουσία τους στην εκδήλωση τιμής των Ενόπλων Δυνάμεων ήταν επιβεβλημένη.**

Δεύτερον διότι, στις Ένοπλες Δυνάμεις βιώνουμε μια εποχή που αρκετοί νέοι προσπαθούν με διάφορες προφάσεις να αποφύγουν τη στρατιωτική τους θητεία και οι Στρατιωτικές Σχολές κάθε χρόνο γίνονται λιγότερο ελκυστικές για σταδιοδρομία από τους αποφοίτους των Λυκείων, ενώ οι πρόωρες παραιτήσεις από νεαρά Στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων είναι καθημερινές. **Συνεπώς η παρουσία στις εκδηλώσεις τιμής των Ενόπλων Δυνάμεων έχει έντονο και ιδιαίτερο συμβολισμό.**

Τούτο διότι σε κάθε δημοκρατική πολιτεία, οι θεσμοί δεν μιλούν μόνο με νόμους, προϋπολογισμούς και κυβερνητικά προγράμματα. Μιλούν – και συχνά πιο εύγλωττα – με **συμβολικές επιλογές**, με το πού παρίστανται, ποιους τιμούν, ποιες στιγμές αναγνωρίζουν ως άξιες συλλογικής μνήμης και δημόσιας παρουσίας.

Γι' αυτό και η πρόσφατη εικόνα απουσίας πολιτειακής και πολιτικής ηγεσίας από εκδήλωση προς τιμή των Ενόπλων Δυνάμεων και των αγώνων του Έθνους για την ελευθερία, σε αντίστιξη με την καθολική παρουσία της πολιτικής, κομματικής σε εκδήλωση προς τιμή εξέχοντος παράγοντα του οικονομικού και εφοπλιστικού κόσμου, δεν μπορεί να εκληφθεί ως απλή σύμπτωση ή οργανωτική λεπτομέρεια. **Στην πολιτική, η παρουσία είναι επιλογή. Αλλά και η απουσία είναι επίσης επιλογή – με αξιακό περιεχόμενο και παιδευτικές συνέπειες.**

Η πολιτική και στρατηγική σκέψη, από την αρχαιότητα έως τη νεότερη εποχή, αναγνωρίζει ότι κάθε απόφαση ηγεσίας ενσωματώνει κάτι περισσότερο από λειτουργικό υπολογισμό. Ενσωματώνει **αντίληψη περί καθήκοντος, ιεράρχηση αξιών και πρότυπο συμπεριφοράς.**

Ο Θουκυδίδης καταγράφει με εντυπωσιακή διαύγεια ότι **οι κοινωνίες διαπαιδαγωγούνται κυρίως από τα έργα των ηγετών τους και λιγότερο από τα λόγια τους.** Οι πράξεις – και οι παραλείψεις – λειτουργούν ως προηγούμενα. Δημιουργούν κανονικότητα.

Στον Επιτάφιο Λόγο, ο Περικλής δεν περιορίζεται σε έναν επικήδειο. Συνδέει ρητά τη δημοκρατία με τη θυσία, την πολιτική ελευθερία με τη στρατιωτική προσφορά. Η ηγεσία στέκεται μπροστά στην Πόλη για να δηλώσει ότι η άμυνα δεν είναι υπόθεση ενός κλειστού σώματος, αλλά **συλλογικό καθήκον και κοινή αξία.** Η πολιτική παρουσία εκεί δεν ήταν τυπική. Ήταν παιδευτική.

Όπως υπενθυμίζει ο Max Weber, η πολιτική ηγεσία δεν κρίνεται μόνο από τις προθέσεις της, αλλά από την ευθύνη των συνεπειών των πράξεων και των παραλείψεών της.

Όταν η Πολιτεία επιλέγει να εμφανίζεται πανηγυρικά εκεί όπου συγκεντρώνεται οικονομική ισχύς και κοινωνική επιρροή, αλλά **παραμένει διακριτικά απύσασα εκεί όπου τιμάται η εθνική προσφορά και η στρατιωτική θυσία, εκπέμπει ένα σαφές, έστω και άρρητο, μήνυμα ιεράρχησης.** Η Ιστορία είναι σαφής, αρκεί να μπορέσουμε να την ερμηνεύσουμε και να υιοθετήσουμε τα μηνύματά της. **Όταν η Πολιτεία αποστασιοποιείται από την ευθύνη της Άμυνας, το κόστος δεν είναι μόνο γεωπολιτικό. Είναι βαθιά κοινωνικό και ηθικό.**

Το 1940, η Ελλάδα δεν διέθετε στρατηγικά πλεονεκτήματα ούτε υλική υπεροχή. Διέθετε όμως κάτι καθοριστικό: **πολιτειακή συνοχή και συμβολική ενότητα** ανάμεσα στην πολιτική ηγεσία, τις Ένοπλες Δυνάμεις και την κοινωνία. Η άμυνα δεν παρουσιάστηκε ως τεχνικό πρόβλημα, ούτε ως αποκλειστική αρμοδιότητα των στρατιωτικών. Παρουσιάστηκε ως **κοινό βάρος ευθύνης και κοινή τιμή.** Η πολιτική ηγεσία δεν ζήτησε απλώς θυσίες. **Αντιθέτως, στάθηκε δημόσια δίπλα σε όσους καλούνταν να τις επωμιστούν.** Αυτή η συμβολική ταύτιση ήταν που επέτρεψε στη χώρα να αντέξει, να συσπειρωθεί και να αποδεχθεί το κόστος.

Στον αντίποδα των παραπάνω, στην **Κύπρο το 1974 έχουμε το τραγικό παράδειγμα και το τίμημα της πολιτειακής ασυνέχειας.** Εκεί η τραγωδία δείχνει, με τον πιο σκληρό τρόπο, τι συμβαίνει όταν η πολιτική ευθύνη διαχέεται και οι Ένοπλες Δυνάμεις εργαλειοποιούνται χωρίς σαφή θεσμική κάλυψη, λογοδοσία και ενιαίο πολιτικό πλαίσιο.

Δεν πρόκειται μόνο για στρατιωτική αποτυχία. Πρόκειται για **ρήξη εμπιστοσύνης ανάμεσα στην κοινωνία, την Πολιτεία και τον θεσμό της άμυνας.** Μια ρήξη που δεν επουλώθηκε πλήρως ποτέ και η οποία συνεχίζει να επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι πολίτες – και ιδίως οι νέοι – αντιλαμβάνονται τη στρατιωτική προσφορά.

Ο νέος πολίτης δεν μελετά στρατηγικά δόγματα. Παρατηρεί εικόνες. Ποιοι τιμώνται, ποιοι συγκεντρώνουν τη συλλογική προσοχή, ποιοι μένουν στο πε-

ριθώριο της δημόσιας παρουσίας. **Και οι εικόνες αυτές διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές.**

Προς αποφυγή παρανοήσεων, θα ήθελα να διευκρινισθεί ότι δεν επιζητείται η στρατιωτικοποίηση της δημόσιας ζωής, ούτε προνομιακή μεταχείριση των Ενόπλων Δυνάμεων. Είναι ζήτημα θεσμικής συνέπειας και πολιτειακής ωριμότητας.

Η απουσία κυρίως της πολιτειακής και πολιτικής ηγεσίας από εκδηλώσεις τιμής του θεσμού της Εθνικής Άμυνας, όταν συνδυάζεται με καθολική παρουσία σε άλλους χώρους κοινωνικού κύρους, παράγει αντικειμενικά μήνυμα ιεράρχησης, ανεξαρτήτως προθέσεων.

Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι η οικονομία και η επιχειρηματικότητα είναι εξίσου κρίσιμοι παράγοντες για τη χώρα. Ουδείς αμφισβητεί τη σημασία της οικονομικής δραστηριότητας. Το ζήτημα δεν είναι το αν πρέπει να τιμάται η οικονομική προσφορά ή οι οικονομικοί παράγοντες του τόπου. Η άμυνα και η ελευθερία δεν είναι ανταγωνιστικές αξίες προς την οικονομία. Αντιθέτως είναι οι προϋποθέσεις της. Όταν η Πολιτεία δείχνει να τιμά μονομερώς την ισχύ και όχι τη θυσία, διαρρηγνύεται η αξιακή ισορροπία.

Συμπερασματικά να υπογραμμίσουμε ότι τελικά οι ηγεσίες, είτε το επιδιώκουν είτε όχι, διδάσκουν. Με αποφάσεις, με προτεραιότητες, με παρουσίες και απουσίες. Και οι κοινωνίες μαθαίνουν πως είναι στοιχειώδες το χρέος να τιμώνται εκείνοι που τη φυλάσσουν. Σε μια χώρα με την ιστορία, τη γεωγραφία και τις προκλήσεις της Πατρίδος μας, η πολιτειακή απουσία από την τιμή προς τις Ένοπλες Δυνάμεις δεν είναι απλώς ατυχής. Είναι παιδευτικά επιζήμια. Και το τίμημα τέτοιων μηνυμάτων, όπως μας διδάσκει η Ιστορία, σπάνια αργεί να φανεί.

Αντιστράτηγος (εα) Θεόκλητος Ρουσάκης
Επίτιμος Διοικητής Β΄ Σώματος Στρατού